

Марина Николова
Маруся Линкова
Радка Ненова

РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

СВИЦОВ
2018

**СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“
КАТЕДРА „АГРАРНА ИКОНОМИКА“**

**Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Маруся Линкова
Гл. ас. д-р Радка Ненова**

РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

**Свищов
2018**

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана, обработвана със системи за съхранение на информация или предавана по каквито и да е начини, включително фото копиране, без писменото разрешение на издателя.

© Марина Николова, автор, Свищов, 2018

© Маруся Линкова, автор, Свищов, 2018

© Радка Ненова, автор, Свищов, 2018

© Академично издателство “Ценов”, 2018

ISBN 978-954-23-1617-6

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“
КАТЕДРА „АГРАРНА ИКОНОМИКА“

Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Маруся Линкова
Гл. ас. д-р Радка Ненова

РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Академично издателство “Ценов”
2018

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	11
ТЕМА ПЪРВА	
ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ – ЕЛЕМЕНТ ОТ ОСП НА ЕС	13
1.1. Необходимост от развитие на селските райони	14
1.2. Цели и приоритети на Програмата за развитие на селските райони в контекста на ОСП на ЕС	19
ТЕМА ВТОРА	
ПОЛИТИКА НА ЕС ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ	28
2.1. Същност, обхват и принципи на политиката за развитие на селските райони	29
2.2. Национални документи за реализация на политиката за развитие на селските райони	34
2.3. Институционална рамка на програмата за развитие на селските райони	38
ТЕМА ТРЕТА	
ФИНАНСОВА РАМКА И ИНСТРУМЕНТИ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ	49
3.1. Европейски фондове	50
3.2. Инструменти за програмиране на европейските фондове	56
3.3. Инструменти за действие на европейските структурни фондове	58
ТЕМА ЧЕТВЪРТА	
КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ	66
4.1. Стратегии за устойчиво развитие на селските райони	67
4.2. Тенденции и предизвикателства за устойчиво развитие на България	77

4.3. Роля на устойчивото земеделие за развитие на селските райони	82
---	----

ТЕМА ПЕТА

СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ – ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ТЯХНОТО РЕШАВАНЕ 94

5.1. Място на селските райони в типологията на районирането	95
5.2. Проблеми на селските райони – икономически, структурни, социални	103
5.3. Възможности за преодоляване на проблемите в селските райони	112

ТЕМА ШЕСТА

ТРАНСФЕР НА ЗНАНИЯ И КОНСУЛТАНТСКИ УСЛУГИ 119

6.1. Трансфер на знания и действия по осведомяване	120
6.2. Консултантски услуги, управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството	124
6.3. Допустими разходи и бенефициенти	131
6.4. Критерии за избор на организациите и изисквания при предоставянето на консултантските услуги за земеделски и горски стопани	134

ТЕМА СЕДМА

РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСТВА И ПРЕДПРИЯТИЯ 139

7.1. Стартова помощ за млади земеделски производители	139
7.2. Стартова помощ за неселскостопански дейности	142
7.3. Стартова помощ за развитието на малки стопанства	144
7.4. Инвестиционна подкрепа за неземеделски дейности	146

ТЕМА ОСМА

ИНВЕСТИЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА И ГОРСКИ ТЕРИТОРИИ 152

8.1. Инвестиции в земеделски стопанства	153
8.2. Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти	157
8.3. Инвестиции в инфраструктура	161

8.4. Непроизводствени инвестиции	162
8.5. Инвестиции в развитието на горски територии	163
8.6. Инвестиции, подобряващи устойчивостта и екологичната стойност на горските екосистеми	164
8.7. Инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката, мобилизирането и търговията на горски продукти	165

ТЕМА ДЕВЕТА

ОСНОВНИ УСЛУГИ И ОБНОВЯВАНЕ НА СЕЛАТА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 170

9.1. Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура	171
9.2. Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа информация и малка по мащаб туристическа инфраструктура	176
9.3. Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата	177

ТЕМА ДЕСЕТА

УЧРЕДЯВАНЕ НА ГРУПИ И ОРГАНИЗАЦИИ НА ПРОИЗВОДИТЕЛИ 180

10.1. Същност, цели и допустими разходи	180
10.2. Условия за избираемост на групата/организацията на производители	187
10.3. Насоки за подпомагане	189
10.4. Финансова помощ	191

ТЕМА ЕДИНАДЕСЕТА

ПОДПОМАГАНЕ ЗА АГРОЕКОЛОГИЯ, КЛИМАТ И БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ 195

11.1. Плащания за ангажименти, свързани с агроекология и климат	196
11.2. Опазване на застрашени от изчезване местни породи и сортове	200
11.3. Биологично земеделие. Обхват и нива на подпомагане	204

11.4. Плащания за горски екологични ангажменти	208
11.5. Подпомагане за запазване и поддръжка на горски генетични ресурси	211
11.6. Базови изисквания и изисквания по управлението	212

ТЕМА ДВНАДЕСЕТА

ПЛАЩАНИЯ ПО НАТУРА 2000, РАМКОВАТА ДИРЕКТИВА ЗА ВОДИТЕ И РАЙОНИ С ПРИРОДНИ ИЛИ ДРУГИ СПЕЦИФИЧНИ ОГРАНИЧЕНИЯ **221**

12.1. Компенсаторни плащания за земеделски площи в Натура 2000	222
12.2. Компенсаторни плащания за гори в Натура 2000 за земеделска площ в речен басейн с план за управление	227
12.3. Компенсаторни плащания за планински райони	230

ТЕМА ТРИНАДЕСЕТА

ПЛАЩАНИЯ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ЖИВОТНИТЕ **238**

13.1. Същност и цели	238
13.2. Плащания за хуманно отношение към животни в сектор едри преживни животни	240
13.3. Плащания за хуманно отношение към животни в сектор дребни преживни животни	242

ТЕМА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ **248**

14.1. Подкрепа за сформирани и функциониране на оперативни групи	249
14.2. Подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригата на доставки за изграждането и развитието на къси вериги на доставки и местни пазари	255
14.3. Подпомагани дейности и условия за подпомагане на оперативни групи, къси вериги на доставки и местни пазари	258

ТЕМА ПЕТНАДЕСЕТА	
ВОДЕНО ОТ ОБЩНОСТИТЕ МЕСТНО РАЗВИТИЕ	
ПО ПОДХОДА ЛИДЕР	264
15.1. Изпълнение на подхода „Лидер“ за периода 2007-2013 г.	265
15.2. Местното развитие в рамките на подхода Лидер в периода 2014 – 2020 г.	269
15.3. Същност и значение на „Водено от общностите местно развитие“ (ВОМР)	271
15.4. Процедура и времеви график за избор на стратегии за ВОМР. Елементи и критерии за избор на стратегиите	274
15.5. Етапи при прилагане на подхода Лидер и дейности за сътрудничество на местни групи за действие	277
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	283
КАЗУСИ	286
ТЕСТОВЕ	289

Въведение

Дисциплината „Развитие на селските райони” е предназначена за редовните и задочни студенти от образователно-квалификационна степен „бакалавър“ в специалност „Аграрна икономика” и специалност „Публична администрация“. Същността ѝ е насочена към запознаване с логическата последователност на Програмата за развитие на селските райони, концепцията за устойчиво развитие на тези райони, политиката на ЕС в тази област и реализацията им в българските условия. За тази цел се идентифицират селските райони и се анализира състоянието, проблемите и възможностите за развитието им, в контекста на европейската интеграция. Обучаемите придобиват знания за проблемите на икономиката в селските райони и възможностите за стартиране на предприемачески инициативи по отделните мерки от Програмата за развитие на селските райони (ПРСР).

Съдържанието на учебния курс е организирано в определена логическа последователност. Първо са разгледани същността, целите и приоритетите на ПРСР в контекста на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз. Следващата тема е посветена на политиката за развитие на селските райони, както и разкриване на институционалната рамка на ПРСР. Обект на специално внимание са финансовата рамка и инструментите на програмата. В отделна тема е разгледана концепцията за устойчиво развитие и предизвикателствата пред селските райони, стратегиите за тяхното устойчиво развитие, както и ролята на устойчивото земеделие за развитие на селските райони. Необходимото внимание е отделено и на въпросите, свързани с икономически, структурни и социални проблеми на селските райони, а така също и на възможностите за тяхното преодоляване. В отделни теми са структурирани възможностите за инициране на дейности в различни области от икономиката на селските райони – развитие на стопанства (земеделски и неземеделски) и предприятия, горски територии, агроекология, климат, биологично земеделие, Натура 2000 и др. За допълнителна подготовка на студентите са включени два казуса с практическа насоченост и тестове с въпроси от всички теми.

Учебното съдържание е разработено от авторите, както следва:

Доц. д-р Марина Николова – въведение, тема II, IV, XI, XII, XIV, XV;

Доц. д-р Маруся Линкова – тема I, III, V, VI, X;

Гл. ас. д-р Радка Ненова – тема VII, VIII, IX, XIII, казус 1 и казус 2.

В съставянето на тестовете участва целият авторски екип.

Авторите изказват благодарност на уважаемите рецензенти.